
ARTYKUŁY

EUGENIUSZ KAROL CHYLEK

*Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Warszawa*

PRIORYTETY I UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE ŚREDNIOOKRESOWEJ STRATEGII ROZWOJU ROLNICTWA I OBSZARÓW WIEJSKICH

1. Wstęp

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej rozpoczął w dniu 31 marca br. negocjacje członkowskie z Unią Europejską. Nastąpił kolejny etap w drodze do uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. Do świadomości przeciętnego mieszkańca Polski, w tym także rolnika zaczyna docierać przekonanie, że w perspektywie kilku lat znaleźć się może on i jego gospodarstwo w znacząco odmiennym od dzisiejszego otoczeniu ekonomicznym.

Wszyscy odczuwamy proces intensywnych przemian i zapotrzebowania na informacje nie tylko o samej Unii, jej programach, strukturach i instytucjach, ale również o mechanizmach wspólnego rynku i konsekwencjach jego działania. Poznanie specyfiki wspólnej polityki rolnej, polityki rozwoju regionów, zasad działania funduszy strukturalnych pozwoli nam na wcześniejsze określenie warunków i kierunków działań, umożliwiających dostosowanie polskiego rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich do nowej rzeczywistości.

Dlatego też, by wyznaczyć kierunki działań oraz nakreślić sposoby łagodzenia procesu dostosowawczego w Urzędzie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej opracowano dokument pt.: „Średniookresowa Strategia Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich”.

2. Strategia dla rolnictwa, sektora rolno-spożywczego i obszarów wiejskich

„Średniookresowa Strategia Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich”, po przedstawieniu jej Radzie Ministrów, została przyjęta jako dokument rządowy w dniu 21 kwietnia br. Strategia zgodnie z jej założeniami określa jakie działania w sferze gospodarki żywnościowej powinny być podjęte, by możliwe było określenie przyszłego optymalnego usytuowania polskiego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego w warunkach Unii Europejskiej, a także gospodarki światowej. Dokument ten ma charakter strategii otwartej. Integralną jej częścią będą aktualnie opracowywane i przygotowywane strategie częściowe, które uszczegółowią przyjęte kierunki i zadania realizacyjne. Otwarty charakter strategii oznacza, że będzie ona uaktualniana i zmieniana w miarę:

- poprawy sytuacji w rolnictwie, zwłaszcza wzrostu dochodów, pozwalających na przyspieszone inwestowanie w modernizację gospodarstw i produkcji oraz rozwój infrastruktury na wsi,
- postępu w realizacji zadań w przetwórstwie rolno-spożywczym i tworzeniu nowych warunków i powiązań pomiędzy rolnictwem a przemysłem,
- postępu w negocjacjach z Unią Europejską i pozyskiwania środków z funduszy przedakcesyjnych na przebudowę sektora rolnego i obszarów wiejskich, a także przygotowania do wdrożenia w Polsce Wspólnej Polityki Rolnej, poprawy sytuacji budżetowej w stopniu pozwalającym na zapewnienie niezbędnego udziału środków krajowych, jako uzupełnienia środków Unii Europejskiej.

W dokumencie tym nakreślone zostały również założenia oczekiwanych zmian charakteru środowiska wiejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju uwzględniającego przejmowanie przez wieś nowych funkcji. Przewidywany kierunek przemian na obszarach wiejskich, zgodny z założeniami dokumentu (AGENDA 2000) obejmuje nie tylko uznanie walorów naturalnego krajobrazu rolniczego i zdrowych warunków życia w środowisku wiejskim ale również wyznacza kierunki w sferę działań jakie muszą być podjęte, by na obszarach wiejskich rozwijać działalność pozarolniczą. Harmonijny rozwój wsi powinien przyspieszyć przemiany strukturalne w gospodarce żywnościowej, a także wpłynąć na procesy modernizacyjne samego rolnictwa.

W Średniookresowej Strategii Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, przygotowanej w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, przedstawiono cztery priorytetowe cele polityki rolnej przyjmując, że ich realizacja będzie kluczem do rozwiązania podstawowych problemów wsi i rolnictwa. Do strategicznych celów przy realizacji zadań wynikających z tego dokumentu zaliczono:

1. Poprawę sytuacji dochodowej rolników przez:

- zapewnienie wzrostu opłacalności produkcji w wyniku zwiększenia efektywności i obniżania kosztów produkcji,
- stabilizację rynku rolnego, a zwłaszcza zwiększenie powiązań pomiędzy przetwórstwem a rolnictwem, w celu zwiększenia możliwości zbytu,
- zwiększenia możliwości pozyskiwania dochodów z dodatkowej pracy poza rolnictwem.

2. Zwiększenie konkurencyjności na rynkach krajowym i zagranicznych przez:

- modernizację i restrukturyzację sektora rolno-żywnościowego,
- unowocześnienie produkcji w wyniku rozwoju badań naukowych i upowszechniania postępu biologicznego, zastosowanie nowych technologii wytwórczych w rolnictwie i przemyśle spożywczym, a także unowocześnienie parku maszyn i urządzeń,
- podwyższenie jakości produktów rolno-spożywczych oraz upowszechniania standardów sanitarnych i jakościowych obowiązujących w krajach UE,
- przyjęcie nowej strategii rynkowej, polegającej na kształtowaniu na rynku krajowym cen i podaży poprzez giełdy i rynki hurtowe, udział grup producentów i zwiększenie roli informacji rynkowej oraz zwiększenie roli promocji w handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi.

3. Poprawę warunków życia i pracy mieszkańców wsi przez:

- rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej stanowiącej podstawowy warunek aktywizacji obszarów wiejskich,
- promowanie i wspieranie podejmowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich,
- rozwój i reforma szkolenia i doradztwa, stwarzająca możliwości podjęcia działalności pozarolniczej lub podjęcia pracy poza gospodarstwem, a także likwidująca bezrobocie na obszarach wiejskich.

4. Przygotowania do integracji z Unią Europejską w zakresie:

- dostosowań prawno-instytucjonalnych, w tym ustanowienia instytucji administrujących i kontrolujących Wspólną Politykę Rolną oraz politykę strukturalną obejmującą rolnictwo i obszary wiejskie,
- przygotowania propozycji negocjacyjnych i przeprowadzenia negocjacji.

W założeniach „Średniookresowej Strategii” przewiduje się, że realizacja przedstawionego planu działań będzie wymagała stosowania instrumentów o charakterze zarówno ekonomicznym, organizacyjnym jak i socjalnym.

Spośród instrumentów ekonomicznych szczególną uwagę zwraca zapowiedź wprowadzenia podatku VAT w rolnictwie. Podatek VAT występuje powszechnie w UE przy zastosowaniu różnych stawek (od zerowej stawki w Wlk. Brytanii, a także części produkcji rolnej w Portugalii i Irlandii, do 8% w Grecji, 7% w Niemczech i 6% w Holandii). Podatek ten pozwala na obniżenie kosztów zakupu środków produkcji. Aktualnie w Polsce część środków do produkcji rolniczej: nasiona, nawozy, środki ochrony roślin, pasze, ciągniki i części do nich, objęte są zerową stawką podatku VAT, natomiast paliwa i energia elektryczna opodatkowane są w wysokości 22%, a materiały budowlane w wysokości 7%.

Wspólny zespół, reprezentujący Ministra Finansów i Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, pracuje obecnie nad koncepcją podatku VAT w rolnictwie, a w przypadku jej przyjęcia, wdrożenie podatku możliwe jest już w 1999 r. Przewiduje się również utrzymanie zwolnień w podatku dochodowym dla rolników prowadzących pozarolniczą działalność, stanowiącą do 40% ogólnych dochodów gospodarstw i przeznaczonych na ich rozwój oraz przygotowanie systemu ulg w podatku dochodowym dla podmiotów i osób fizycznych tworzących nowe miejsca pracy na obszarach wiejskich.

Zgodnie z przyjętą strategią procesy restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa oraz przemysłu spożywczego wspierane będą przy zastosowaniu i wdrożeniu systemów stosowanych w UE, w ramach polityki strukturalnej. Do czasu uzyskania pomocy z funduszy strukturalnych, w miarę poprawy sytuacji budżetowej, przewidywane są dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych, przeznaczanych m.in. na inwestycje w przemyśle spożywczym, zwłaszcza związanych z usuwaniem luki technologicznej jaka występuje w znacznej części przedsiębiorstw i branż, w fazie przerobu surowca rolniczego oraz w zapewnieniu warunków sanitarnych i kontrolnych niezbędnych do otrzymania wysokiej jakości produktów.

Utrzymany zostanie system dotowania postępu biologicznego w produkcji roślinnej i zwierzęcej, jednostek badawczo-rozwojowych w obszarze rolnictwa, wspierania zadań w zakresie szkolnictwa rolniczego i doradztwa oraz wdrożenia rachunkowości w gospodarstwach rolnych.

Aby wzrosła konkurencyjność jakościowa w handlu polskich produktów opracowane zostaną podstawy prawne funkcjonowania rynku rolno-spożywczego przy udziale grup producenckich i marketingowych.

W 1998 r. w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej: zweryfikowany został program budowy giełd i rynków hurtowych, który wstępnie przewidywał budowę 4 giełd towarowych i 35 rynków hurtowych. Ustalone zostaną również zasady finansowania, formy i sposoby realizacji marketingu i promocji artykułów rolno-żywnościowych na rynku wewnętrznym i rynkach zagranicznych. Przewiduje się wsparcie organizacyjne i finansowe procesu tworzenia grup producenckich i marketingowych. Na realizację programu podjęte zostaną próby

pozyskania środków z różnych źródeł w tym również pomocowych oraz od tzw. inwestorów strategicznych.

Spośród działań organizacyjnych zwracają uwagę przewidywane zmiany w zakresie kontroli jakości towarów rolno-spożywczych oraz przyspieszenie prac nad standaryzacją, normalizacją i certyfikacją.

Przewiduje się, że w 1998 r. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej przygotuje:

- nowelizację aktów wykonawczych do ustawy o normalizacji (stosowanie norm) i ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia (znakowanie środków spożywczych),
- koncepcję modernizacji służb kontrolnych MRiGŻ w zakresie jakości handlowej towarów (CIS, PISiPAR), stosownie do zasad i metod obowiązujących w UE,
- akty wykonawczych do ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej.

W tej grupie działań istotne są także regulacje w handlu zagranicznym towarami rolno-żywnościowymi. Wzrost eksportu i poprawa salda obrotów towarami rolno-spożywczymi jest w najbliższych latach kluczowym problemem do rozwiązania. Realizacja tego zadania wymaga z jednej strony wzrostu konkurencyjności jakościowej i kosztowej polskich produktów na rynku krajowym i rynkach zagranicznych oraz wykorzystania istniejących możliwości hamowania nadmiernego lub po zaniżonych cenach importu, zgodnie z procedurami ustanowionymi przez Światową Organizację Handlu (WTO), a także zapisane w umowach o strefach wolnego handlu (SWH).

Na poprawę sytuacji złożą się:

- zapewnienie praktycznego stosowania specjalnych klauzul ochronnych (SSG), wynikających z przynależności Polski do WTO. Resort rolnictwa zgłosił do Ministra Gospodarki wnioski o nowelizację ustawy o zasadach, warunkach i trybie nakładania dodatkowych opłat celnych na niektóre towary przywożone z zagranicy. Umożliwi to skrócenie okresów poprzedzających wprowadzenie w życie klauzul ochronnych, szybkie zastosowanie celi dodatkowych, w razie zagrożenia nadmiernym importem lub realizowanym po zaniżonych cenach (*dumping*). Niezbędne jest także uzyskanie szybkiego dostępu do informacji na temat napływu towarów do Polski, co wymaga komputeryzacji przejść granicznych i pozostaje poza możliwościami realizacyjnymi Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej;
- kontynuowanie rozmów w ramach CEFTA na temat zabezpieczenia interesów Polski przy wymianie koncesji, tak aby doprowadzić do poprawy

salda obrotów z krajami CEFTA, także z krajami nowo wstępującymi, jak np. Bułgaria;

- podjęcie rozmów z Unią Europejską na temat ustanowienia korzystniejszych dla Polski warunków handlu towarami rolno-spożywczymi;
- kontynuowanie rozmów bilateralnych z odbiorcami polskich towarów rolno-żywnościowych w celu likwidacji barier i ograniczeń w handlu;
- ustanowienia instytucji bądź ustalenia zasad włączania się istniejących struktur handlu zagranicznego w proces promocji na rynkach zagranicznych towarów rolno-spożywczych. Celowe byłoby wyznaczenie w biurach radców handlowych w krajach Unii Europejskiej oraz innych takich jak: Rosja, Ukraina, Chiny, Indie i Brazylia, osób odpowiedzialnych za współpracę w zakresie rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Jednocześnie konieczne jest zapewnienie na rynku krajowym bieżącej informacji na temat możliwości eksportowych z uwzględnieniem specjalizacji, kierunków eksportu, kształtujących się cen i obciążeń celnych. Koncepcja kompleksowego rozwiązania problemów promocji i zwiększania eksportu polskich produktów będzie zgodna z decyzją Kierownictw zainteresowanych resortów dokonana przez Ministerstwo Rolnictwa przy ścisłej współpracy z Ministerstwem Gospodarki w 1998 r.

Bardzo ważne miejsce w grupie działań socjalnych przewidzianych w strategii zajmuje program wielofunkcyjnego rozwoju wsi sprzyjający walce z bezrobociem na wsi. Wśród celów tego programu należy wymienić m.in. rozwój technicznej infrastruktury wiejskiej; wspieranie przedsięwzięć tworzących nowe miejsca pracy dla ludności wiejskiej poza rolnictwem w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich; unowocześnienie doradztwa podatkowego, organizacyjnego i technologicznego. Przewiduje się również opracowanie systemu rekompensat i wcześniejszych emerytur dla osób rezygnujących z pracy w rolnictwie oraz nowelizację systemu ubezpieczeń społecznych dla rolników.

W ramach polityki regionalnej, której zarys przedstawiono w „Średniookresowej Strategii” zasygnalizowano kwestie instytucjonalnego wsparcia rozwoju obszarów wiejskich, szczególnie w momencie pojawienia się możliwości korzystania z funduszy preakcesyjnych, które będą możliwe do wykorzystania na tych samych zasadach jak funkcjonujące w tej chwili fundusze strukturalne w UE. Otrzymanie dostępu do funduszy pomocowych nie jest jedynym warunkiem, który będzie decydował o efektywnym ich wykorzystaniu. Skomplikowane procedury towarzyszące przekazywaniu środków, brak fachowego przygotowania starających się może być barierą nie do pokonania dla środowisk wiejskich. Brak takiej instytucji, a co za tym idzie również wsparcia rejonów zacofanych gospodarczo w przygotowaniu ich do możliwości absorpcji środków pomocowych, doprowadzić może w przyszłości do całkowitej marginalizacji tych obszarów.

W „Średniookresowej Strategii” ujęte zostały również zagadnienia **rozwoju doradztwa ekonomicznego, w tym zwłaszcza podatkowego, organizacyjnego oraz technologicznego**, niezbędnego dla podjęcia działalności gospodarczej. Wskazuje się za konieczne utworzenie na obszarach wiejskich sieci specjalistycznych jednostek doradczych, w tym tworzonych także przy udziale izb rolniczych pomagających gorzej przygotowanej ludności rolniczej do podjęcia pracy poza rolnictwem. Realizacja tych założeń wymaga jak najszybszego upowszechnienia doświadczeń uzyskanych przy programach rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, w ramach lokalnych grup działania. Zaangażowane w realizację muszą być resorty gospodarcze, władze terenowe administracyjne i samorządy, a także liczne fundacje i organizacje przedsiębiorców.

W omawianym dokumencie poświęcono też wiele uwagi problematyce **dokonania głębokiej reformy szkolnictwa, zapewniania rozwoju oświaty rolniczej oraz unowocześnienia doradztwa rolniczego**, jako jednego z warunków realizacji programu. Strategia wielofunkcyjnego rozwoju wsi nakłada na oświatę i służby doradcze szczególne obowiązki w rozwoju obszarów wiejskich, dotyczące aktywnego uczestnictwa w procesie przejmowania przez wieś ciągle nowych funkcji, sprzyjających urozmaiceniu działalności gospodarczej przyspieszającej przemiany strukturalne. Szczególna uwaga zwrócona będzie na zapewnienie niezbędnych warunków dla kształcenia, doksztalcania i przekwalifikowywania zawodowego, poprzez tworzenie ponad regionalnych Centrów Kształcenia Ustawicznego oraz Centrów Kształcenia Praktycznego dla potrzeb osób dorosłych. Umacniane będą więzi między szkołami rolniczymi i służbami doradztwa rolniczego, co pozwoli szkołom rozszerzyć zasięg i formy działania. Szkolnictwo rolnicze oraz placówki kształcenia praktycznego i ustawicznego będą czynnie uczestniczyć w przekwalifikowywaniu zarówno bezrobotnych jak i tych którzy będą zmieniali miejsca swojej pracy przechodząc do sfery otoczenia rolnictwa czy usług.

3. Uwarunkowania realizacji „Średniookresowej Strategii”

Podstawowymi uwarunkowaniami realizacji działań wynikających z omawianego dokumentu są bariery tkwiące w samym rolnictwie i na obszarach wiejskich. Do podstawowych barier zaliczyć należy przede wszystkim niskie kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszarów wiejskich, a także zbyt wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie i niewłaściwą strukturę obszarową gospodarstw.

W rolnictwie zatrudnionych jest 4,3 mln osób, tj. prawie 28% ogółu pracujących (23 osoby na 100 ha) podczas gdy średnio w UE zatrudnienie wynosi ok. 5%. Z 8,2 mln osób związanych z indywidualnymi gospodarstwami aż 77,8% pozostaje w gospodarstwach o powierzchni do 10 ha. Z 2 mln gospodarstw rolnych około 0,9 mln prowadzi towarową produkcję rolną. Średni areal gospo-

darstwa (łącznie z państwowymi i spółdzielczymi oraz spółkami) wynosi w Polsce 9 ha użytków rolnych, a indywidualnych gospodarstw rolnych prawie 7 ha, podczas gdy w UE wynosi przeciętnie 16 ha (w Grecji niewiele ponad 5 ha, w Wlk. Brytanii ok. 70 ha). Warto podkreślić, że struktura gospodarstw w Polsce nie różni się od sytuacji w krajach UE przed ich przyłączeniem. W Grecji przeciętna wielkość gospodarstwa wynosiła 4,6 ha (72% gospodarstw posiadało areal od 1 do 5 ha), a udział pracujących w rolnictwie w ogólnym zatrudnieniu wynosił 30%. Z reguły niższa niż w Polsce była jednostkowa wydajność produkcji roślinnej i zwierzęcej w wielu krajach (Hiszpania, Grecja, Portugalia), przy równie wysokim zatrudnieniu. Dodatkową barierą rozwoju szczególnie w Polsce południowo-wschodniej i centralnej są rozłogi gospodarstw. Zaledwie 16% gospodarstw posiada grunty w 1 działce, prawie 41% w 2-3, a ponad 6% na powyżej 10 działkach. Czasami odległość pomiędzy działkami przekracza 10 km. Zaledwie 7,3% indywidualnych gospodarstw rolnych (151 tys.) w Polsce prowadzi działalność pozarolniczą, a z 8,2 mln osób związanych z gospodarstwami rolnymi niespełna 16% pracuje poza gospodarstwem. W krajach UE ok. 30% właścicieli gospodarstw rolnych zatrudnionych jest poza rolnictwem, (w Portugalii ok. 40% właścicieli ma dodatkową pracę, natomiast we Włoszech i Wlk. Brytanii ok. 1/4 właścicieli).

Z przedstawionych danych wynika jednoznacznie, że w Polsce w przeciwieństwie do UE znaczna część społeczeństwa uzależniona jest wyłącznie od dochodów uzyskiwanych z pracy w rolnictwie. Dane z krajów UE wskazują, że zapewnienie dochodów na poziomie zbliżonym do innych działów gospodarki, dla znacznie większych obszarowo gospodarstw i dla znacznie mniejszej liczby ludności, wymaga zaangażowania różnorodnych środków i instrumentów składających się na Wspólną Politykę Rolną.

Istotnymi barierami w rozwoju wsi i rolnictwa omówionymi w omawianym dokumencie są także:

- niewłaściwa struktura osadnictwa i nierównomierne przestrzenne zagospodarowanie środowiska wiejskiego;
- niskie zdolności akumulacyjne i inwestycyjne sektora związane z brakiem kapitału i bieżącą niską dochodowością;
- słabe zdolności adaptacyjne znacznej części gospodarstw, a także przedsiębiorstw przemysłu spożywczego do warunków rynkowych, w tym do organizowania się w grupy wspólnego interesu;
- niska jakość produktów;
- słabe wykształcenie i nieumiejętność korzystania z nowych technologii i funkcjonowania w warunkach rynkowych.

Przedstawione powyżej założenia „Średniookresowej Strategii” oraz uwarunkowania jej realizacji wskazują na konieczność przeorientowania działań go-

spodarczych, a także politycznych i podjęcie zdecydowanych form interwencji w kompleks zagadnień związanych z inwestycjami w proces podnoszenia kwalifikacji i poziomu edukacji społeczności obszarów wiejskich. Konieczne jest więc przygotowanie programu działań w rolnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem procesu podnoszenia kwalifikacji zawodowych niezbędnych do jego realizacji. Program ten po przyjęciu przez parlament Rzeczypospolitej Polski powinien być konsekwentnie realizowany bez względu na zmiany w strukturach władzy.

4. Zadania dla doradztwa wynikające ze „Średniookresowej Strategii Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich”

Istotnym i jednym z ważniejszych instrumentów w realizacji polityki państwa wobec rolnictwa i obszarów wiejskich, który może zmienić istniejący stan rzeczy jest doradztwo rolnicze.

Dla zobrazowania roli, zadań i funkcji doradztwa oraz jego organizacji należy zaznaczyć, że:

- w świecie dominuje państwowe doradztwo rolnicze finansowane przez różne agencje rządowe (87% organizacji doradczych jest finansowana przez rządy);
- około 90% pracowników doradztwa rolniczego zatrudnionych jest przez agencje rządowe, dalsze 6% przez uniwersytety, a pozostali, w ilości około 4 %, przez samorządowe organizacje rolników.

Konieczność adaptacji polskiego rolnictwa i warunków rozwoju wsi do wyzwań związanych z okresem transformacji gospodarki i zrzeszania się ze wspólnotami europejskimi, w tym z UE, nakłada na Rząd, który jest odpowiedzialny za realizację postanowień wynikających z procesu negocjacyjnego z UE, konieczność zabezpieczenia odpowiednio przygotowanej kadry pracowników państwowych zwłaszcza szczególnie regionalnego do nowych i nie łatwych zadań wynikających z konieczności realizacji ustaleń negocjacyjnych. Również zapisy Agendy 2000, w części II, nakładają określone obowiązki i zadania pracownikom zarówno służb doradczych jak i administracyjnych.

Zapewnienie najkorzystniejszych warunków do skutecznego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich zgodnie z zapisami „Średniookresowej Strategii” wskazuje, iż zmiany w rolnictwie dokonają się nie tylko w wyniku efektywnych działań w sferze rolnictwa ale również poprzez właściwą działalność w sferze pozarolniczej. Ta sytuacja określa i to w sposób jednoznaczny, że doradztwo mające charakter powszechny i ogólnodostępny, powinno stać się jednym z najskuteczniejszych instrumentów interwencji państwa w sferze wsi i rolnictwa.

Ważnym jest również to by w realizacji polityki państwa wobec wsi i rolnictwa współdziałały wszelkie formy doradztwa zajmujące się upowszechnianiem postępu, informacją i przyuczaniem do zawodu. Będzie to przyspieszało realizację procesu modernizacji rolnictwa i wielofunkcyjnego rozwoju wsi.

Niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej, w tym zwłaszcza rolników, o czym jest mowa w Strategii, sprawia, że bezpłatne doradztwo jest i w najbliższych latach pozostanie, jedyną skutecznie oddziałującą formą interwencji państwa sprzyjającą procesom transformacji poprzez:

- powszechność usług (równy dostęp wszystkich rolników do usług doradczych),
- niekomercyjny charakter usług doradczych,
- wysoko wykwalifikowaną kadrą doradczą (wyhamowanie zjawiska negatywnej selekcji wśród pracowników służb doradczych),
- uspołecznienie doradztwa.

Zakładać należy, że system państwowego doradztwa, w celu realizacji swoich statutowych zadań, będzie trwale współpracował z organizacjami samorządowymi, w tym z Izbami Rolniczymi, a także zrzeszeniami branżowymi gdyż od warunków tej współpracy zależeć będzie zrozumienie po stronie producentów rolnych i innych mieszkańców wsi, konsekwencji i skuteczność realizowanej polityki państwa wobec obszarów wiejskich i rolnictwa.

Materiał źródłowy: „Średniookresowa Strategia Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich”. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 21 kwietnia 1998 r.